

EUROPA ȘI MOȘTENIREA DE LA NICEEA. FUNDAMENTELE CREȘTINE ALE CIVILIZAȚIEI EUROPENE

- EUROPE AND THE LEGACY OF NICAIA. THE CHRISTIAN
FOUNDATIONS OF EUROPEAN CIVILIZATION-

Assoc. Prof. Ph.D. SORIN BUTE,

Faculty of Orthodox Theology and Educational Sciences,
Valahia University of Târgoviște,
ROMANIA

Email: bute_sorin@yahoo.com

ABSTRACT

The article marks the 1700th anniversary of the First Ecumenical Council of Nicaea (325–2025), presenting this moment as a cornerstone of European civilization. In a context of theological crisis, the council defined the unity of faith through the Nicene Creed, providing the spiritual and doctrinal foundation for the construction of a culturally, juridically and morally united Europe. Christianity is analyzed not only as a religious tradition, but as a living source of essential values, love of neighbor, human dignity, truth, justice, freedom, education and family, which have historically shaped European societies. The article explores the impact of these values in the formation of European identity, in the development of democratic and legal institutions, in the educational system and in social life, also highlighting the contribution of the Orthodox Church in ecumenical dialogue and in the context of the contemporary European Union. The paper offers a theological and historical reflection on the relevance of the Christian heritage for the future of Europe.

Keywords: Council of Nicaea; Christianity; European civilization; Orthodox Church; European spiritual identity;

INTRODUCERE

În anul 2025 se vor împlini 1700 de ani de la Sinodul Ecumenic de la Niceea¹, un eveniment care poate fi considerat actul de naștere al Europei așa cum o cunoaștem astăzi. Într-o perioadă de instabilitate și confuzie teologică, acest sinod a avut rolul de a uni creștinii sub un singur Crez, stabilind o bază comună asupra căreia să se construiască nu doar Biserica, ci și întreaga cultură și civilizație europeană. De-a lungul secolelor, creștinismul a conturat cadrul moral și etic al vieții comunităților europene. Valorile creștine, precum

¹ Pentru aprofundarea subiectului a se vedea: Jaroslav PELIKAN, *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine, vol. 1: The Emergence of the Catholic Tradition (100–600)*. University of Chicago Press, 1971; John BEHR, *The Nicene Faith: Formation of Christian Theology, Volume 2*. Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 2004; Leo Donald DAVIS, *The First Seven Ecumenical Councils (325–787): Their History and Theology*. Collegeville: Liturgical Press, 1990; John Anthony MCGUCKIN, *The Path of Christianity: The First Thousand Years*. IVP Academic, 2017.

iubirea aproapelui, adevărul, dreptatea și respectul pentru demnitatea umană, au servit ca principii fundamentale care au legat oameni din diferite culturi și tradiții. Creștinismul este religia lui Dumnezeu întrupat, iar a fi creștin înseamnă a trăi într-o comuniune profundă cu Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Această relație nu doar că aduce un sentiment de apartenență, dar oferă și un scop comun, depășind granițele naționale și etnice, și formând o comunitate globală unită prin credință. Așadar, creștinismul nu este doar o religie printre altele; este fundamentul care, alături de dreptul roman și filozofia greacă, a contribuit esențial la edificarea culturii și civilizației europene. **Creștinismul reprezintă, într-o anumită măsură, sufletul Europei, iar Europa este, la rândul său, darul creștinismului.**

Sinodul Ecumenic de la Niceea, convocat în anul 325 d.Hr. de împăratul Constantin cel Mare, la care au participat peste 300 de episcopi din toate colțurile imperiului, a avut loc într-un context istoric marcat de intensă polarizare religioasă și de dispută teologică. Creștinismul, în acea vreme, nu era încă religia de stat a Imperiului Roman, iar divergențele doctrinare dintre diferitele grupuri de credincioși amenințau unitatea Bisericii. Principala controversă se concentra asupra învățăturilor lui Arie, care susținea că Iisus Hristos nu era Fiul lui Dumnezeu deoființă cu Dumnezeu Tatăl. Obiectivul principal al acestui sinod a fost stabilirea unui Crez comun, care să clarifice și să consfințească doctrina creștină. La finalul lucrărilor, s-a adoptat Crezul de la Niceea, ce conține primele 7 articole ale Crezului pe care îl rostim împreună la fiecare Liturghie, care afirmă că Isus Hristos este „de aceeași ființă cu Tatăl”, clarificând astfel natura divină a lui Iisus Hristos.² Aceste decizii au fost esențiale nu doar pentru unificarea credinței creștine în acea perioadă, ci și pentru stabilirea unei baze solide pentru dezvoltarea teologică ulterioară. **Astfel, acest sinod a rezolvat nu doar un conflict teologic, ci a constituit un pas decisiv în istoria unei Europe unite de valorile creștine.**

Astfel, sărbătorirea a 1700 de ani de la Sinodul de la Niceea este mai mult decât un simplu eveniment aniversar; este o ocazie de a reflecta asupra modului în care creștinismul a conturat istoria Europei și cum, prin lecțiile sale fundamentale, poate continua să inspire și să unească generații viitoare. Creștinismul, în calitatea sa de factor de coeziune, rămâne un pilon esențial al identității europene, un simbol al solidarității și al speranței pentru un viitor în care diversitatea și unitatea să coexiste armonios.

1. ROLUL CREȘTINISMULUI ÎN FORMAREA EUROPEI: UNITATEA CREDINȚEI ȘI IDENTITATEA COMUNĂ.

Creștinismul a jucat un rol esențial în consolidarea unității culturale și politice a Europei³, acționând ca un adevărat liant între diversele comunități și națiuni ale continentului. În vremuri în care Europa era fragmentată în numeroase regate, triburi și grupuri etnice,

² Pentru contextul patristic al formulării dogmatice de la Niceea, a se vedea Georges FLOROVSKY, *The Byzantine Fathers of the Fifth Century*. Vaduz: Buechervertriebsanstalt, 1987.

³ Pentru tema creștinismului ca fundament al Europei a se vedea: Teodor BACONSCHI, *Creștinism și democrație*, Curtea Veche, 2013; Rémi BRAGUE, *Europa, calea romană* (trad. Ștefan Vianu). București: Humanitas, 2014; Joseph RATZINGER (BENEDICT AL XVI-LEA). *Europa. Moștenire și misiune*. Iași: Sapienția, 2007. Sunt de asemenea foarte utile conferințele ținute de domnul Horia Roman Patapievici despre rădăcinile creștine ale Europei:

<https://www.youtube.com/watch?v=5FhCnbZQk14&pp=ygUnUGF0YXBpZXZpY2kgZXVyb3BhIGRhcncVsIGNyZXN0aW5pc211bHVp>

<https://www.youtube.com/watch?v=6I3n1RmoHQE&pp=ygUnUGF0YXBpZXZpY2kgZXVyb3BhIGRhcncVsIGNyZXN0aW5pc211bHVp>

creștinismul a reușit să depășească barierele culturale și lingvistice, promovând un set comun de valori și credințe care au contribuit la crearea unei **identități europene comune**.

Creștinismul a contribuit semnificativ la unitatea culturală prin **unitatea credinței creștine și uniformitatea practicilor religioase**. O realizare importantă în acest sens a fost formularea acum 1700 de ani, a Crezului de la Niceea, care a stabilit o bază comună pentru toți creștinii și a promovat coerența doctrinară în întreaga Biserică. Această unitate a credinței a permis oamenilor din diverse colțuri ale Europei să se identifice în primul rând ca membri ai Bisericii, uniți prin credința în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Mai mult, Biserica a fost și cel mai important factor de stabilitate socială și chiar politică prin separația pe care Europa a ajuns să o facă între Biserică și stat, împlinind porunca Mântuitorului de a da "cezarului cele ale cezarului, iar lui Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu". (Marcu 12.17) Astfel, Biserica a reușit să creeze un cadru în care atât credința, cât și guvernarea au putut coexista, fără a se suprapune, contribuind la menținerea ordinii sociale.

Pe parcursul secolelor, numeroși conducători politici au căutat sprijinul Bisericii pentru a-și legitima autoritatea. Această colaborare între puterea seculară și cea religioasă a favorizat o stabilitate mai mare în societate. Biserica a devenit nu doar o instituție spirituală, ci și un mediator important în conflictele politice și sociale, având adesea capacitatea de a reconcilia fașioni rivale și de a promova pacea în vremuri de tensiune sau război.

Prin intermediul învățăturilor sale și al influenței exercitate asupra conducătorilor, Biserica a contribuit la crearea unui climat de înțelegere și cooperare. Astfel, aceasta a servit ca o forță de stabilitate, care a ajutat la consolidarea unui sentiment de apartenență comun. Prin urmare, **rolul Bisericii în istoria europeană a fost esențial nu doar pentru dezvoltarea spirituală, ci și pentru evoluția politică și socială a continentului**.

2. VALORI CREȘTINE FUNDAMENTALE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA CIVILIZAȚIEI EUROPENE

Creștinismul a influențat, de asemenea, educația și dezvoltarea unei culturi academice comune, prin înființarea școlilor de mănăstire și a universităților, unde se studiau teologia, filozofia și științele. Aceste instituții au ajutat la răspândirea cunoștințelor și la crearea unei elite intelectuale unite, care împărtășea aceleași valori religioase și etice, având un impact semnificativ asupra gândirii și practicii politice din Europa.⁴

În vremea medievală, expansiunea creștinismului în teritoriile necreștinate, prin misiuni și activități de convertire, a contribuit la uniformizarea culturală a continentului. Convertirea acestora la creștinism a adus noi comunități sub influența aceleiași credințe și tradiții, facilitând integrarea lor în structurile politice și sociale existente.

Creștinismul a fost astfel un element central în formarea unei Europe unite, oferind nu doar un cadru spiritual, ci și o bază culturală și politică care a ajutat la consolidarea unei identități europene comune. Această unitate a fost esențială pentru dezvoltarea societății europene, contribuind la crearea unui spațiu în care valorile creștine au dominat gândirea și comportamentul colectiv pe parcursul secolelor.

⁴ A se vedea Jacques LE GOFF, *Les intellectuels au Moyen Âge*. Paris: Seuil, 1957; Jacques VERGER, *La naissance de l'université*. Paris: Presses Universitaires de France, 1997; Hilde DE RIDDER-SYMOENS (ed.), *A History of the University in Europe. Vol. I: Universities in the Middle Ages*. Cambridge University Press, 1992; C.H. LAWRENCE, *Medieval Monasticism: Forms of Religious Life in Western Europe in the Middle Ages*. London: Longman, 1989.

Creștinismul a avut un impact profund și asupra dezvoltării codurilor legale și a instituțiilor politice europene, contribuind la formarea unui cadru juridic și moral care să reflecte valorile creștine. Această influență s-a manifestat în moduri variate pe parcursul istoriei, având efecte asupra legislației, proceselor judiciare și normelor sociale.⁵

În evul mediu, Biserica și-a asumat un rol activ în stabilirea normelor legale, ceea ce a dus la elaborarea unor coduri bazate pe principii morale derivate din învățăturile creștine. De exemplu, canoanele bisericesti au influențat reglementările legale, stipulând aspecte legate de moralitate, familie și comportamentul social. Multe dintre aceste reglementări au fost integrate în legislația seculară, creând o interdependență între normele religioase și cele civile.

De asemenea, valorile creștine privind demnitatea umană, dreptatea și mila au fost încorporate în sistemele legale și de asistență socială europene, stimulând dezvoltarea concepției despre drepturile omului.

Instituțiile politice europene au fost, de asemenea, modelate de principiile creștine. Biserica a servit ca un mediator esențial în relațiile dintre conducători și cetățeni, facilitând dialogul și promovând stabilitatea în vremuri de tulburare. Conducătorii au căutat adesea legitimitate prin asocierea cu Biserica, ceea ce a întărit autoritatea sa în cadrul guvernării. Astfel, **relația de complementaritate, nu de identitate**, dintre puterea seculară și cea religioasă a ajutat la stabilizarea structurilor politice, contribuind la formarea unor instituții care respectau nu doar voința poporului, ci și principiile morale stabilite de Biserică.

În epoca modernă, influența creștinismului asupra legilor și instituțiilor a continuat să se manifeste, deși contextul social și politic s-a schimbat. Conceptul de drepturi universale ale omului a fost influențat de doctrina creștină, iar ideea de compasiune și ajutor pentru cei nevoiași s-a reflectat în legislația socială europeană. Diverse constituții naționale au inclus idei de egalitate, libertate și dreptate inspirate din valorile creștine, ajutând la dezvoltarea unei identități politice și la formarea unei Europe unite în diversitate.⁶

3. CREȘTINISMUL ÎN EPOCA MODERNĂ ȘI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ: CONTINUITATE ȘI ACTUALITATE.

Fundamentele creștine ale Europei sunt puse în primul rând de principiile și valorile creștine care au influențat profund cultura, societatea și sistemele politice ale continentului nostru de-a lungul secolelor: **iubirea aproapelui, demnitatea umană, adevărul și dreptatea, libertatea, cunoașterea și educația, familia.**

Iubirea aproapelui este una dintre valorile fundamentale ale creștinismului și, împreună cu iubirea de Dumnezeu, constituie esența poruncilor Mântuitorului Iisus Hristos: "Poruncă nouă vă dau vouă: să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul" (Ioan 13.34). Această poruncă nouă a generat o adevărată **revoluție**

⁵ Pentru ideile legate de influența creștinismului asupra dreptului, instituțiilor politice și conceptului de drepturi ale omului a se vedea: Harold J. BERMAN, *Law and Revolution: The Formation of the Western Legal Tradition*. Harvard University Press, 1983; James A. BRUNDAGE, *Medieval Canon Law*. London: Longman, 1995; Olivier ABEL, *Drepturile omului sau Evanghelia secularizată?*. București: Ratio et Revelatio, 2021; Tom HOLLAND, *Dominion: The Making of the Western Mind*. Little, Brown, 2019.

⁶ Étienne Gilson, *The Spirit of Mediaeval Philosophy*. University of Notre Dame Press, 1991; Jacques MARITAIN, *Christianity and Democracy* și *The Rights of Man and Natural Law*. Ignatius Press, 2012; Samuel MOYN. *Christian Human Rights*. University of Pennsylvania Press, 2015.

a iubirii în civilizația europeană. Această viziune profundă și transformatoare a definit nu doar relațiile interumane, ci a modelat întreaga cultură și societate europeană.⁷

Porunca iubirii este, într-adevăr, o poruncă nouă. Ea provine din convingerea creștină că omul este creat după chipul lui Dumnezeu, ceea ce conferă fiecărei ființe umane o **demnitate intrinsecă**. Făcându-se om, Dumnezeu însuși se identifică cu omul. Iisus Hristos ne reamintește acest lucru afirmând că „întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut” (Matei 25.40). Această identificare ne invită să vedem în fiecare persoană un fiu al lui Dumnezeu, un frate al Lui Hristos și deci, un frate al nostru, subliniind astfel importanța iubirii și respectului față de toți oamenii, indiferent de circumstanțe.

De-a lungul secolelor, iubirea aproapelui a servit drept motor pentru multe organizații sociale și caritabile, cum ar fi azilurile, spitalele și fundațiile care ajută persoanele nevoiașe. Biserica, ca principala instituție care a promovat aceste valori, a fost adesea în centrul acestor eforturi, încurajând comunitățile să se mobilizeze în sprijinul celor mai puțin favorizați.

Totuși, această valoare sacrosanctă poate fi cu ușurință pierdută. Dacă oamenii își pierd credința în Dumnezeu întrupat, în Dumnezeu iubirii, riscă să renunțe și la iubirea de aproapele. Înlocuirea acestei credințe fundamentale cu noi idoli, sub formă de ideologii utopice, pune în pericol nu numai relațiile interumane, ci și demnitatea fiecărei persoane. Ideologiile colectiviste, care nu mai pun preț pe valoarea intrinsecă a persoanei, au justificat atrocități în numele unei umanități abstracte, a rasei, clasei sau națiunii, transformând oamenii în simple statistici și acoperind realitatea profundă a valorii fiecărei vieți.

Într-o lume din ce în ce mai marcată de diviziuni și conflicte, întoarcerea la această valoare fundamentală, iubirea, ca răspuns la credința în Dumnezeu iubirii, este mai importantă ca niciodată. Prin această iubire putem continua să construim o civilizație în care fiecare persoană este respectată, chiar dacă știm că adevărata și ultima noastră patrie este în Ceruri.

Adevărul și dreptatea sunt, de asemenea, valori fundamentale ale creștinismului. Mântuitorul Hristos a spus despre Sine „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14.6.). Această declarație servește nu doar ca principiu teologic, ci și ca ghid pentru acțiunile și relațiile interumane. În învățătura creștină, adevărul nu se limitează la conformitatea cu faptele, ci implică și o căutare profundă, transcendentă, a sensului vieții. Aceste valori sunt interconectate; adevărul dă naștere dreptății, iar o justiție autentică nu poate exista fără înțelegerea și afirmarea adevărului. Împreună, ele formează un cadru moral în care persoanele și comunitățile pot prospera.

Aceste valori au fost profund integrate în cultura și civilizația europeană. Gânditorii, teologii și filozofii europeni au integrat aceste valori în dezvoltarea idealurilor umanității, contribuind la formularea principiilor drepturilor omului și egalității în fața legii. Documente fundamentale, precum Magna Carta din 1215 sau Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948, au fost influențate de aceste valori creștine, demonstrând impactul profund al valorilor creștine asupra structurilor politice și sociale din Europa. Asumarea acestor principii în cultura europeană a contribuit la formarea unei civilizații care recunoaște demnitatea umană și promovează drepturile fundamentale ale omului.⁸

⁷ A se vedea: Jean DELUMEAU, *La civilisation de l'amour*. Paris: Fayard, 1995; Benedict XVI (Joseph Ratzinger), *Deus Caritas Est*, Vatican, 2005.

⁸ Paul EVDOKIMOV, *Ortodoxia și timpul nostru*. București: Editura Institutului Biblic, 1993; C.S. LEWIS, *The Abolition of Man*. HarperOne, 200; Rémi BRAGUE, *Le règne de l'homme. Genèse et échec du projet moderne*. Paris: Gallimard, 2015.

Libertatea este iarăși o valoare fundamentală în creștinism, care izvorăște din convingerea că fiecare om este creat liber de Dumnezeu. Învățăturile Mântuitorului Hristos promovează nu doar libertatea spirituală, ci și dreptul fiecărei persoane de a alege binele, de a-și exprima credința și de a acționa în conformitate cu conștiința sa. Această libertate nu este doar o libertate față de o constrângere externă, ci și o libertate interioară, ce permite fiecărei persoane să se dezvolte în relație cu Dumnezeu și cu oamenii.

Influența acestei valori asupra culturii și civilizației europene a fost profundă, începând cu perioada medievală. Astfel, libertatea a fost înrădăcinată în gândirea socială și politică, pregătind terenul pentru dezvoltarea unor concepte moderne de drepturi ale omului și democrație liberală. Valorile creștine ale demnității și libertății au modelat dezvoltarea democrațiilor europene, inspirând mișcări pentru drepturi civile și sociale care vizează garantarea libertăților fundamentale pentru toți cetățenii.

Această valoare a libertății nu a influențat doar structura socială și politică, ci și organizarea economică. Pornind de la principiul libertății, s-a dezvoltat sistemul economic capitalist, care promovează comerțul liber și permite fiecărui individ să producă și să contribuie la economie în funcție de talentul și capacitățile sale.

În epoca modernă, tipul de organizare politică cunoscut sub numele de democrație liberală, chiar dacă imperfectă, ca orice construcție umană, are, de asemenea, rădăcini adânci în această valoare a libertății. Creștinii, în acest context, se regăsesc cu demnitate ca cetățeni ai statelor liberale, participând activ la viața democratică. Există o compatibilitate între valorile creștinismului și principiile democrațiilor liberale, care promovează libertatea, demnitatea umană și drepturile fundamentale ale omului. În contrast, regimurile totalitare, care neagă libertatea și drepturile omului, nu numai că subminează aceste principii, dar contravin învățăturilor creștine fundamentale.

Astfel, valorile creștine ale libertății, demnității și dreptății nu doar că au modelat fundamentele culturii și societății europene, dar continuă să inspire un angajament pentru o ordine socială și politică care să susțină aceste idealuri. Creștinismul, prin promovarea acestor valori, contribuie la construirea unei societăți în care oamenii pot trăi în libertate și demnitate, având acces la oportunități și drepturi care le permit să își împlinescă potențialul și să contribuie pozitiv la comunitate, dar și să se pregătească demn pentru a moșteni în veșnicie, Împărăția lui Dumnezeu.⁹

Educația și cunoașterea reprezintă valori fundamentale în creștinism, având un impact profund asupra formării culturii și civilizației europene. Creștinismul a încurajat dintotdeauna căutarea cunoașterii, considerând-o nu doar un mijloc de îmbunătățire personală, ci și o modalitate de a înțelege mai bine creația lui Dumnezeu. În acest sens, educația a fost văzută ca o responsabilitate spirituală, care conduce la iluminare și la desăvârșire.

În perioada medievală, Biserica a jucat un rol crucial în promovarea educației. Mănăstirile au fost centre de studiu care nu doar au păstrat și copiat lucrări antice, dar au și dezvoltat cunoștințe noi, contribuind astfel la renașterea intelectuală. Universitățile care au apărut mai târziu în Europa au avut rădăcini creștine.

Conceptul de educație creștină însă, nu se limitează doar la transmiterea de informații, ci vizează și formarea caracterului. Valorile creștine, precum iubirea, adevărul,

⁹ A se vedea în acest sens: Radu PREDA, *Biserica în stat. O invitație la dezbateri*, București: Scripta 1999; Larry SIEDENTOP, *Inventing the Individual: The Origins of Western Liberalism*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014; Michael NOVAK, *The Spirit of Democratic Capitalism*. New York: Simon and Schuster, 1982.

libertatea, au fost integrate în procesul educațional, formând nu doar oameni educați, ci și cetățeni responsabili care contribuie la binele comun. Acest aspect moral al educației a influențat profund structurile sociale și politice din Europa, promovând ideea că o educație bună este esențială pentru dezvoltarea unei societăți sănătoase și libere. Creștinismul a privit întotdeauna cunoașterea ca o cale spre adevăr, iar creștinii au fost încurajați să își folosească și rațiunea pentru a descoperi și a înțelege mai bine voința lui Dumnezeu în lume.

Educația și cunoașterea, ca valori fundamentale în creștinism, au avut un impact semnificativ asupra dezvoltării culturii și civilizației europene. Prin promovarea acestor valori, creștinismul a contribuit la formarea unei societăți care apreciază demnitatea umană, sprijină dezvoltarea personală și colectivă și își asumă responsabilitatea față de binele comun.

Familia¹⁰ este o instituție fundamentală în creștinism și joacă un rol esențial în cultura și civilizația europeană. În viziunea creștină, familia este văzută ca o unitate creată de Dumnezeu, în care fiecare membru își găsește nu doar sprijinul emoțional și material, ci și împlinirea spirituală. În tradiția creștină, familia nu este doar un cadru social, ci și un sanctuar al iubirii, respectului și responsabilității. Valorile precum iubirea necondiționată, iertarea și cooperarea sunt cultivate în interiorul familiei, contribuind la dezvoltarea caracterului și a spiritului tinerelor generații. De asemenea, familia se dovedește a fi locul unde se formează primele concepții despre moralitate, etică și relațiile interumane, influențând astfel profund comportamentul social al persoanelor.

Pe parcursul istoriei, familia a jucat un rol central în structura societății europene, având un impact semnificativ asupra vieții politice, economice și sociale. În multe societăți tradiționale, legăturile familiale stabilizau relațiile între comunități și asigurau solidaritatea socială. Fiecare membru al familiei avea un rol bine definit, contribuind la bunăstarea generală și la prosperitatea comunității. În plus, instituția familiei a influențat dezvoltarea normelor sociale și a legislației în Europa. Drepturile și responsabilitățile familiale au fost reglementate prin legi care au consolidat unitatea familială ca temelie unei societăți libere și stabile.

Familia, așa cum este definită tradițional, ca o unitate formată dintr-un bărbat și o femeie, este o instituție fundamentală care a stat la baza culturii și civilizației europene. Totuși, în ultimele decenii, a apărut o tendință ideologică de a deconstrui această instituție, în special prin atribuirea conceptului de familie unor relații care nu reflectă complementaritatea dintre sexe. Aceasta include, în special, relațiile între persoanele de același sex.

Acest fenomen a fost însoțit de o neglijare a adevărului naturii umane, care subliniază importanța complementarității fizice, sexuale și afective dintre bărbat și femeie. Ideologia identității de gen a influențat în mod considerabil percepțiile contemporane despre familie și sexualitate, provocând confuzii în ceea ce privește normele tradiționale. Această tendință de redefinire a familiei pare să fie în scădere. Sperăm, așadar, că aceste devieri de la norma tradițională sunt tranzitorii și că adevărata valoare a familiei naturale, bazată pe căsătoria dintre un bărbat și o femeie, va rămâne instituția fundamentală a culturii noastre europene.

¹⁰ A se vedea: Jean-Claude LARCHET, *Théologie du corps*, Edition du Cerf, 2009 ; William Basil ZION, *Eros și transfigurare. Căsătorie și sexualitate. O perspectivă răsăriteană ortodoxă*, Reîntregirea 2024.

4. ROLUL BISERICII ORTODOXE: CONTRIBUȚIA ÎN CONTEXT EUROPEAN ȘI DIALOGUL ECUMENIC.

În prezent, creștinismul continuă să joace un rol semnificativ în viața socială și politică a Europei.¹¹ Chiar dacă ateismul a avansat în multe regiuni ale continentului, valorile creștine sunt adânc înrădăcinate în tradițiile europene, iar multe dintre acestea continuă să ghideze discuțiile și dezbaterile legate de etică și moralitate. Creștinismul oferă în continuare un cadru moral care ajută la abordarea problemelor contemporane.

Contribuția valorilor creștine este evidentă și în contextul Uniunii Europene, unde acestea au stat la baza dezvoltării unor principii fundamentale. În Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene (2000), putem găsi reflecții ale valorilor creștine în privința demnității umane, libertății, egalității și solidarității. Aceste valori oferă nu doar un cadru de reglementare juridică, ci și un ghid pentru politica socială și economică a Uniunii. Creștinismul ajută la promovarea coeziunii sociale și a bunăstării comune, punând accent pe solidaritatea între națiuni și cetățeni.

Biserica Ortodoxă, ca principală expresie a creștinismului în mai multe țări europene, are un rol esențial în peisajul cultural și social al Uniunii Europene. Biserica Ortodoxă, nu doar promovează valorile creștine fundamentale, cum ar fi iubirea, dreptatea și solidaritatea, dar a contribuit la formarea identității naționale a multor popoare europene. De-a lungul istoriei, Biserica Ortodoxă a fost un factor de unitate, oferind sprijin moral și spiritual comunităților și întărind legăturile sociale.

În contextul Uniunii Europene, Biserica Ortodoxă poate avea un rol semnificativ în menținerea unității și stabilității acestei comunități europene. Deși există diferențe teologice și tradiționale între Biserica Ortodoxă și Bisericile occidentale, dialogul inter-religios și ecumenic este de mulți ani o cale de cunoaștere reciprocă. Colaborarea între diferitele confesiuni poate contribui la crearea unui climat de respect în condițiile diversității religioase caracteristice Europei moderne. Într-o Europă tot mai diversificată, colaborarea între Biserica Ortodoxă și alte confesiuni religioase este esențială pentru a răspunde provocărilor contemporane și a promova un viitor în care valorile iubirii, libertății și demnității umane să rămână priorități fundamentale.

CONCLUZII

La împlinirea a 1700 de ani de la Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325–2025), Europa este chemată nu doar să comemoreze un moment fondator al Bisericii creștine, ci și să reflecteze asupra rădăcinilor sale profunde. Sinodul de la Niceea a reprezentat nu doar o soluționare a unei crize teologice grave, ci și începutul unei noi epoci în istoria umanității, în care unitatea credinței a oferit fundamentul unei unități culturale, spirituale și politice fără precedent. Afirmarea dumnezeirii Fiului lui Dumnezeu și formularea unui Crez comun au creat premisele unei coeziuni identitare care a depășit granițele imperiului, limbilor și etniilor, dând naștere unei civilizații inspirate de Evanghelie.

Creștinismul a oferit Europei nu doar un sistem de credințe, ci o viziune despre om, lume și istorie întemeiată pe iubire, demnitate, libertate și adevăr. Aceste valori, izvorâte din Revelația dumnezeiască și trăite în viața Bisericii, au format coloana vertebrală a societăților europene, influențând organizarea instituțiilor politice, sistemele juridice, educația și viața comunitară. De-a lungul secolelor, Biserica a fost o prezență constantă în

¹¹ A se vedea volumul colectiv: Radu PREDA (coord.), *Ortodoxie și modernitate - O dezbateră necesară*, Doxologia, 2022.

istoria Europei, slujind nu doar ca păstrătoare a credinței, ci și ca factor de stabilitate, mediator social și promotor al păcii.

În fața provocărilor contemporane, secularizare accelerată, relativism moral, criza familiei, presiuni ideologice asupra antropologiei creștine, valorile fundamentale ale creștinismului rămân o resursă vitală pentru regenerarea spirituală și etică a Europei. Moștenirea sinodală de la Niceea ne amintește că adevărata unitate nu poate fi construită pe compromisuri ideologice, ci pe adevărul revelat și trăit în iubire. Într-o lume fragmentată și polarizată, creștinismul continuă să ofere o viziune unificatoare și înălțătoare asupra persoanei umane, capabilă să inspire proiecte sociale și politice în care demnitatea fiecărui om este recunoscută și protejată.

Biserica Ortodoxă, în fidelitate față de învățătura patristică și duhul sinodal, poate contribui în mod esențial la reafirmarea identității spirituale a Europei. Prin mărturia ei, în dialog cu celelalte tradiții creștine și în raport cu lumea contemporană, ea este chemată să reamintească Europei că adevărata civilizație este cea care își asumă și își trăiește rădăcinile transcendente.

Așadar, fundamentele creștine ale Europei nu aparțin trecutului, ci sunt temelia pe care se poate construi un viitor mai uman, mai solidar și mai fidel vocației spirituale a omului. Adevărata reînnoire a Europei nu se poate realiza fără redescoperirea și revalorizarea acestei moșteniri spirituale, începută la Niceea și transmisă din generație în generație ca o lumină care călăuzește drumul unei civilizații vii.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Pelikan, Jaroslav, *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine, vol. 1: The Emergence of the Catholic Tradition (100–600)*, University of Chicago Press, 1971.
- [2] Behr, John, *The Nicene Faith: Formation of Christian Theology, Volume 2*. Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 2004.
- [3] Davis, Leo Donald, *The First Seven Ecumenical Councils (325–787): Their History and Theology*. Collegeville: Liturgical Press, 1990.
- [4] McGuckin, John Anthony, *The Path of Christianity: The First Thousand Years*. IVP Academic, 2017.
- [5] Florovsky, Georges, *The Byzantine Fathers of the Fifth Century*. Vaduz: Bieververtriebsanstalt, 1987.
- [6] Baconski, Teodor, *Creștinism și democrație*, Curtea Veche, 2013.
- [7] Bague, Rémi, *Europa, calea romană* (trad. Ștefan Vianu). București: Humanitas, 2014
- [8] Joseph Ratzinger (Benedict al XVI-lea). *Europa. Moștenire și misiune*. Iași: Sapientia, 2007.
- [9] Le Goff, Jacques, *Les intellectuels au Moyen Âge*. Paris: Seuil, 1957.
- [10] Verger, Jacques, *La naissance de l'université*. Paris: Presses Universitaires de France, 1997.
- [11] De Ridder-Symoens, Hilde (ed.), *A History of the University in Europe. Vol. I: Universities in the Middle Ages*. Cambridge University Press, 1992.
- [12] Lawrence, C.H., *Medieval Monasticism: Forms of Religious Life in Western Europe in the Middle Ages*. London: Longman, 1989.
- [13] Berman, Harold J., *Law and Revolution: The Formation of the Western Legal Tradition*. Harvard University Press, 1983.
- [14] Brundage, James A., *Medieval Canon Law*. London: Longman, 1995.
- [15] Abel, Olivier, *Drepturile omului sau Evanghelia secularizată?*. București: Ratio et Revelatio, 2021.
- [16] Holland, Tom, *Dominion: The Making of the Western Mind*. Little, Brown, 2019.
- [17] Gilson, Étienne, *The Spirit of Mediaeval Philosophy*. University of Notre Dame Press, 1991.
- [18] Maritain, Jacques, *Christianity and Democracy*, Ignatius Press, 2012.
- [19] Moyn, Samuel, *Christian Human Rights*. University of Pennsylvania Press, 2015.
- [20] Delumeau, Jean, *La civilisation de l'amour*. Paris: Fayard, 1995.
- [21] Ratzinger, Joseph, *Deus Caritas Est*, Vatican, 2005.
- [22] Evdokimov, Paul, *Ortodoxia*, București: Editura Institutului Biblic, 1993.
- [23] Lewis, C.S., *The Abolition of Man*. HarperOne, 200.
- [24] Bague, Rémi, *Le règne de l'homme. Genèse et échec du projet moderne*. Paris: Gallimard, 2015.
- [25] Preda, Radu, *Biserica în stat. O invitație la dezbatere*, București: Scripta 1999.
- [26] Siedentop, Larry, *Inventing the Individual: The Origins of Western Liberalism*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014.
- [27] Novak, Michael, *The Spirit of Democratic Capitalism*. New York: Simon and Schuster, 1982.
- [28] Larchet, Jean-Claude, *Théologie du corps*, Edition du Cerf, 2009.
- [29] Basil Zion, William, *Eros și transfigurare. Căsătorie și sexualitate. O perspectivă răsăriteană ortodoxă*, Reîntregirea 2024.
- [30] Preda, Radu (coord.), *Ortodoxie și modernitate - O dezbatere necesară*, Doxologia, 2022.